

17 ANYS DE "RESIDU MÍNIM"

Un Model de gestió de residus municipals preventiu i recuperador

Una experiència de Recollida selectiva integral de deixalles en origen

L'any 1992 algun diari va anunciar, en una petita nota, que "un grup de joves" iniciaria una experiència de recollida selectiva de residus a Molins de Rei. El que aquesta nota no explicava és què hi havia al darrere, amb molts anys d'esforços i il·lusions de molta gent, d'entitats i de plataformes socials.

Les diverses plataformes ciutadanes que s'han oposat (i s'oposen) a la proliferació d'abocadors i incineradores arreu del nostre país, són les que van aconseguir obrir el debat públic sobre els problemes causats pels residus. El Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius (CEPA) va sorgir d'aquest procés, una associació implicada del tot en aquesta clara oposició a les instal·lacions "finalistes", que havia organitzat, des de la seva constitució l'any 1987, tot de jornades i debats oberts sobre la gestió dels residus que es feia al nostre país i sobre les seves afeccions al medi i a la salut pública. Des d'un principi ja va quedar plantejat quin havia de ser el camí de sortida per un estil de gestió pública que havia esdevingut obsolet, injust i ambientalment maldestre.

Força gestors públics i privats van qualificar d'utòpiques les propostes ciutadanes (encara en queden d'aquests gestors, més dels que voldríem), però a hores d'ara, pel que fa a residus, el que cal és aplicar mesures de precaució i prevenció, reduir-ne la quantitat i perillositat, després recuperar la resta fins allà on sigui possible, i reduir-ne així al màxim el rebuig que hagi d'anar a instal·lacions de tractament finalista (abocadors i incineradores). Així ho proclamava la legislació europea i així ho proclama ara la nostra legislació.

A finals dels anys vuitanta el Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius va proposar d'endegar una experiència de recollida selectiva integral de residus municipals i va començar a anar de despatx en despatx de totes les administracions per tal de trobar suport a aquesta iniciativa. Els residus municipals són els que els ciutadans tenim més a l'abast i, per tant, els que poden propiciar el canvi cultural i ecològic que necessitem.

El 1991 el govern de la Generalitat va crear el Departament de Medi Ambient (DMA), amb l'encàrrec d'acostar Catalunya a Europa pel que fa a polítiques de medi ambient i, alhora, fer front al desgavell general que s'havia imposat al país. Pel que fa a residus, una de les coses que la Conselleria de Medi Ambient va fer va ser impulsar el projecte proposat pel CEPA i els ajuntaments de Molins de Rei i Torrelles de Llobregat, als que s'hi va afegir l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès.

Per tal d'implantar-lo es va signar, el 19 de febrer del 1992, un Conveni de col·laboració per desenvolupar l'experiència pilot de recollida selectiva de deixalles en origen anomenada "Residu Mínim". Aquest conveni es va signar entre el DMA, l'EMSHTR, els ajuntaments de Molins de Rei, Torrelles de Llobregat i Sant Cugat del Vallès amb el CEPA. Conveni únic i innovador a Catalunya, ja que donava atribucions a una entitat ecologista en el disseny, implantació i desenvolupament d'aquesta experiència en aquests 3 municipis al costat i al mateix nivell de totes les administracions, de diferents colors polítics i els ajuntaments. Iniciant així un model de cogestió i de relació entre administracions i entitats civils, com d'altres països d'Europa, on aquestes pràctiques modernes i avançades són la pràctica habitual de gestionar amb participació real de la societat civil organitzada i especialitzada en temes ambientals.

Al mateix temps, el DMA va elaborar la que va ser la Llei 6/93, reguladora dels residus, en el disseny de la qual les entitats ecologistes varem participar activament. Aquesta llei, pel que fa a residus municipals, es

va inspirar i va recollir i generalitzar alguns dels principals trets definidors del projecte "Residu Mínim": la prevenció dels residus com a prioritari, la recollida separada en origen i de qualitat de la brossa orgànica, el compostatge com a prioritari tractament de la brossa orgànica i el servei de deixalleria. El tema dels envasos i embalatges va quedar pendent per a una llei estatal posterior.

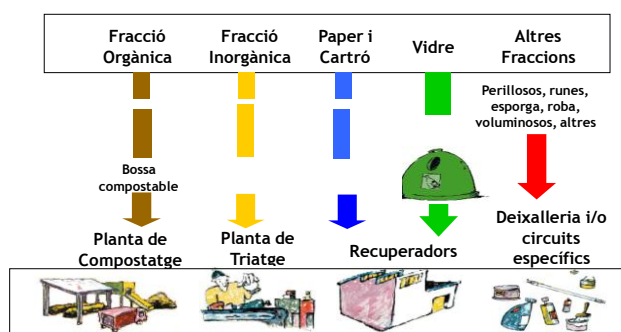
Amb la Llei Reguladora dels Residus també es va aconseguir que a Catalunya, el terme "eliminació de residus", usat per administracions i empreses irresponsables, desaparegués dels enunciats legals i que, paradoxalment, en l'actualitat s'ha tornat a utilitzar.

Tot un èxit, i no sols perquè l'eliminació dels residus no s'adiu amb les lleis de la termodinàmica, sinó, sobretot, perquè els residus suposadament "eliminats" en abocadors i incineradores acaben sempre reapareixent, en forma de contaminació i de conflicte social, en els territoris que en resulten afectats, en els ecosistemes i en el nostre propi organisme.

EL QUE ÉS FONAMENTAL DE LA PROPOSTA "RESIDU MÍNIM"

L'objectiu que es plantejà l'experiència "Residu Mínim" és arribar a implantar a Catalunya un model de gestió sostenible dels residus municipals fonamentat en quatre elements bàsics:

- **Una distribució justa de responsabilitats** entre administracions, empreses i ciutadans per tal de primer, reduir els envasos i embalatges, els productes d'un sol ús i els residus problemàtics pel medi i la salut, segon, recuperar i reciclar la matèria orgànica, el paper i cartó, el vidre i els altres materials aprofitables de la brossa i, tercer, garantir un tractament adequat per a cada fracció dels residus municipals degudament segregada.

- **Fer de la separació i recuperació de la matèria orgànica** l'eix principal de la política pública de gestió sostenible dels residus municipals. Així es planteja una separació bàsica: orgànic i inorgànic.

- **Com que el ciutadà forma part de la gestió dels residus municipals**, ha d'estar ben informat de la seva problemàtica i de les solucions que es plantegin. La participació ciutadana forma part d'aquesta solució.

- **Les instal·lacions de tractament han de ser de tecnologia simple, de dimensions a l'abast de la gestió municipal i descentralitzades.** Així s'aconsegueix una major implicació ciutadana en la recerca de solucions en origen i una major eficiència global de tot el sistema de gestió de residus municipals.

EL QUE S'HA FET EN AQUESTS DISSET ANYS

Primer es va generalitzar a Molins de Rei i Torrelles de Llobregat (i a Sant Cugat del Vallès) la recollida de paper, vidre, voluminosos, piles i medicaments. Es va construir la planta de compostatge de Torrelles de Llobregat, la primera de Catalunya pensada per tractar residus orgànics d'origen domèstic, i l'any 1996 es va endegar la separació de la fracció orgànica dels residus municipals (FORM) en ambdós municipis. L'any 1997 es va completar el desplegament i Molins de Rei va ser el primer municipi en complir la Llei Reguladora pel que fa a la separació de la brossa orgànica. La deixalleria de Torrelles de Llobregat es va obrir l'any 1994 i va ser la primera de Catalunya que, adreçada als ciutadans, es va gestionar amb criteris recuperadors. La deixalleria de Molins de Rei no es va obrir al públic fins l'any 2001 i fins ara ha presentat molt bons resultats.

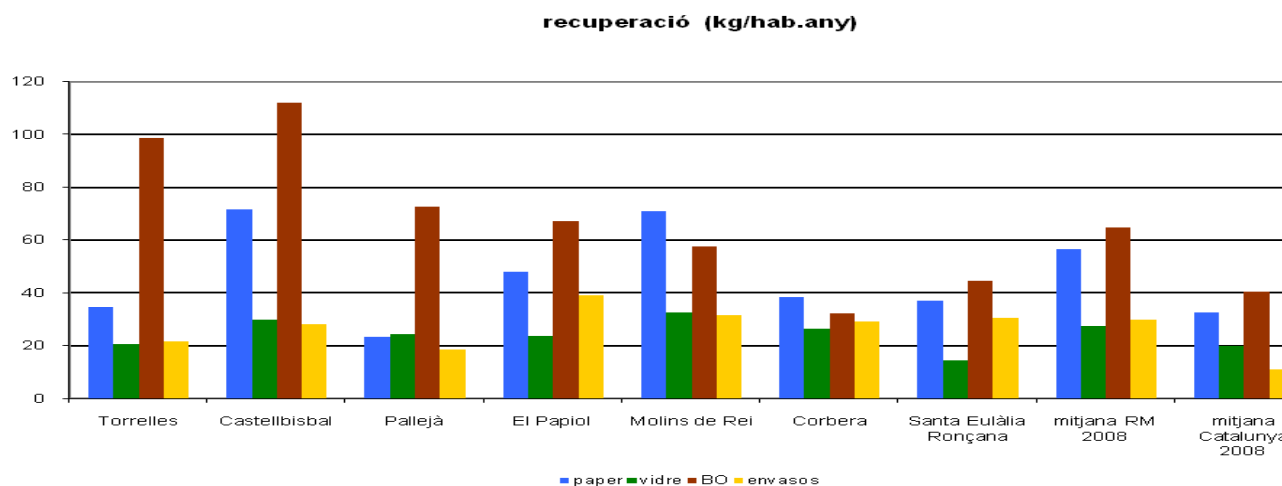
En fer la recollida separada de la brossa orgànica, del paper i del vidre, la resta dels residus són disposats en el que anomenem el contenidor de la "fracció inorgànica i envasos". La planta de tria d'aquesta fracció inorgànica es va posar en marxa a finals de l'any 1999 amb l'objectiu de recuperar els plàstics, els metalls i altres materials que no s'han separat prèviament de la brossa. Per a la seva construcció es va haver d'esperar a que, per tal de comptar amb prou finançament, s'apliqués la llei estatal "d'envasos i residus d'envasos" de 1997.

L'any 2002, es va posar en funcionament a Molins de Rei un servei de recollida selectiva específica per a grans generadors (comerços, bars, restaurants, oficines, petits tallers, ...) i, aquell mateix any, a Torrelles de Llobregat es va passar a recollir porta per porta les diferents fraccions de residus. "Residu Mínim" ha esdevingut un model que presenta una bona base, el que permet una ràpida millora dels seus resultats així que es va ajustant el seu funcionament.

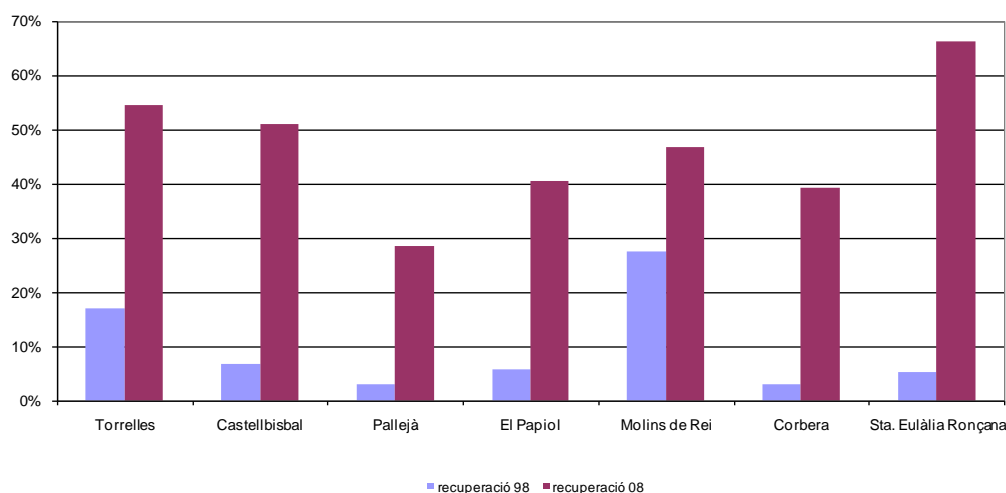
Després es va anar estenent a d'altres municipis; Castellbisbal, Pallejà, El Papiol, Rubí, Montcada i Reixac, Santa Eulàlia de Ronçana, Corbera de Llobregat,... Sens dubte, es pot dir que l'experiència "Residu Mínim" ha contribuït a mostrar que és possible arribar a assolir alts nivells de recuperació de residus municipals. Els resultats de les experiències més avançades en són una evidència.

I ARA, ON ESTEM? RESULTATS

Als municipis on es segueix el model "Residu Mínim" s'ha arribat ja a superar el llindar de recuperar més del 40% dels residus municipals i alguns municipis estan al 60 o 70% de recuperació. Els municipis que s'hi han implicat segueixen sent dels municipis de Catalunya que, amb un pes específic important, han arribat a nivells de recuperació significatius i en alça. I els municipis on apliquen el Residu Mínim amb la variant de recollida porta a porta són els que millors resultats estan obtenint.

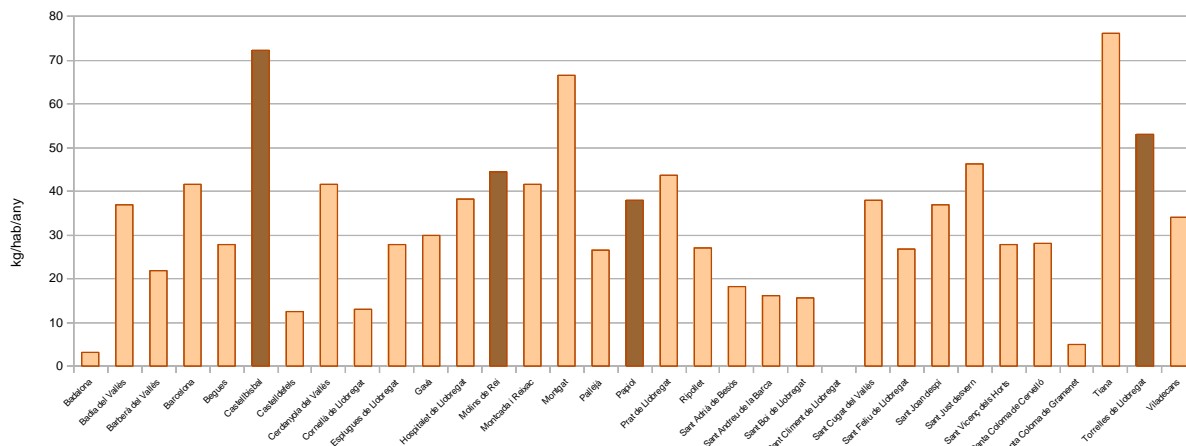

Només cal veure l'increment produït en el % de recuperació de residus en implantar el model Residu Mínim:

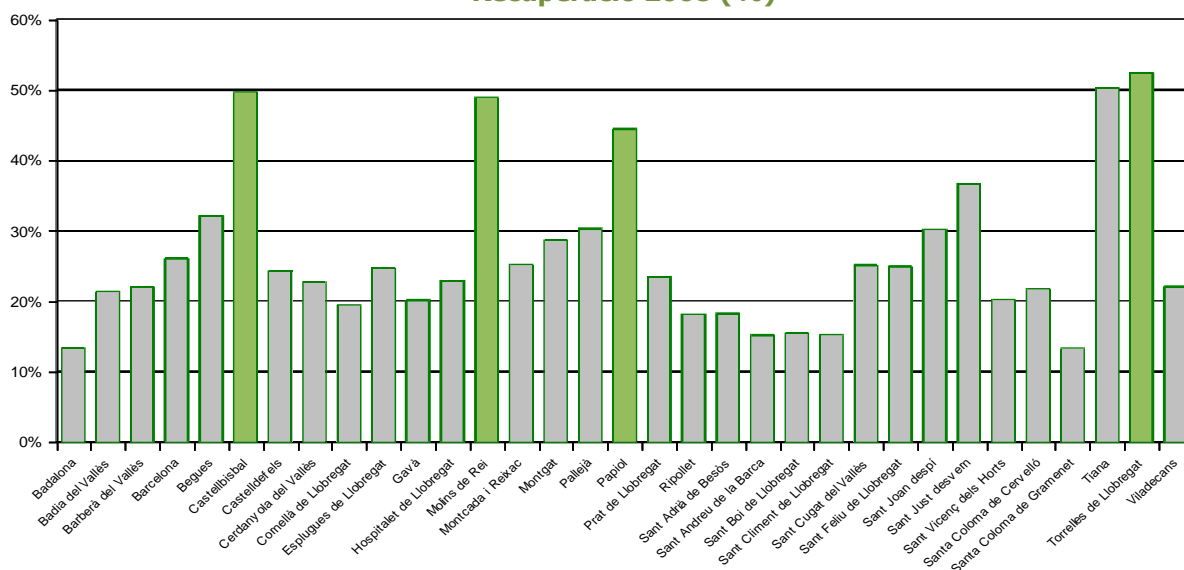
La recollida segregada de la brossa orgànica és la peça fonamental en l'organització dels serveis municipals de recollida i tractament de residus, mostrant al temps diferents solucions per la recollida de les fraccions inorgàniques. En la següent gràfica, on està representada la FORM, en kg/habitant i any, recollida en els diferents municipis de l'EMSHTR, s'observa que els municipis Residu Mínim són dels més recuperadors.

FORM EMSHTR (Kg/hab/any)

El fet és que alguns d'aquests municipis estan arribant a recuperar més del 50% dels residus municipals generats.

Recuperació 2008 (%)

Vist el camí fet en aquests darrers anys, la conclusió a la que hem d'arribar és que, a l'hora de valorar si un model de recollida selectiva va en la direcció de la sostenibilitat, el criteri principal és, precisament, la prevenció de residus i determinar si la separació de la brossa orgànica es presenta com la separació més important a fer i si, a partir d'aquí, tot el sistema va dirigit a consolidar aquesta opció amb criteris de qualitat en la recollida i en el tractament.

ALGUNES CONCLUSIONS

- ✚ Tanmateix el model RM és el més recuperador d'envasos, amb una eficiència en la planta de triatge del 50-85% segons els materials d'envasos.
- ✚ El 2008 la mitjana catalana de recuperació d'envasos lleugers és del 18% i la mitjana RM de quasi el 50%. És el model que més envasos recupera.
- ✚ Els municipis RM presenten força estabilitat en els resultats (40-70%).
- ✚ Són els municipis de l'Àrea Metropolitana que més residus recuperen
- ✚ El model RM supera els objectius de recuperació globals del PROGREMIC 2006.

QUÈ ENS QUEDA PER FER

En aquests darrers deu anys la gestió de residus municipals a Catalunya ha fet un tomb quant al plantejament general, però la realitat ha estat un fracàs ja que no s'han assolit els objectius de prevenció i recuperació fixats per la Llei Reguladora de residus i els diferents Programes de Gestió de Residus.

En 17 anys d'aplicació de la Llei els residus municipals s'han incrementat en un 47% i solament s'estan recuperant el gairebé 25% dels residus l'altre 75% encara s'està abocant o incinerant.

El fet és que els municipis de les zones més poblades de Catalunya encara no s'han compromès a situar-se en la línia de canvi. La situació és especialment greu a l'àrea metropolitana de Barcelona, actua de model per a la resta de grans àrees urbanes.

Els principals responsables municipals de l'àrea metropolitana, no estan donant la importància que haurien de donar a la recollida de la matèria orgànica domiciliària. Mentre que es comença a fer un esforç perquè els grans generadors tinguin una recollida específica, en l'àmbit domèstic s'està donant massa importància a altres recollides, com la d'envasos, en detriment de la recollida de la brossa orgànica. Per a la matèria orgànica, es potencien sistemes de recollida que, en no garantir-ne la qualitat de la separació, són desmotivadores pel ciutadà, confoses i un presagi del seu futur fracàs., com s'està demostrant amb els resultats dels ECOPARCs amb una entrada d'impropis (residus no orgànics continguts en la bossa de brossa orgànica) del 30 al 45%.

La recollida de la brossa orgànica se'ns presenta així com complementària a la resta, i no com la més important des d'una òptica pública. Fins i tot se'ns dóna a entendre que, malgrat que no estigui separada, pot ser tractada mitjançant la metanització o el compostatge "en brut".

Mentrestant, una recollida selectiva simbòlica a efectes de resultats recuperadors, com és la recollida d'envasos i embalatges que s'està fent majoritàriament (amb contenidors grocs en àrees d'aportació), s'està plantejant com la principal a efectes de gestió domèstica i municipal, trobant espai al carrer i als mitjans de comunicació. El fet és que els envasos i embalatges omplen més els contenidors de rebuig que els mateixos contenidors d'envasos, cosa que obliga a un bon nombre d'operaris i de camions a recollir, cada dia de l'any, un munt de contenidors que ocupen molt d'espai al carrer. Una mala manera de fer responsables del seu producte als fabricants i distribuïdors d'envasos i embalatges.

De tot aquest enrenou, el govern de la Generalitat se'n desentén (és cosa dels municipis, diu) i no acaba de donar prou elements i prou instruments de suport; encara viu de renda dels passos que va donar la primera conselleria. I pel que fa al govern de Madrid... és a anys llum de tot plegat.

Uns 17 anys han passat i el missatge de "Residu Mínim" encara segueix del tot actual: la matèria orgànica mereix arreu una recollida específica, ja sigui porta per porta o amb un contenidor singular al carrer. Sols pel fet de recollir de manera separada la brossa orgànica i de tenir cura d'aquesta recollida com la principal, s'està donant, pel que fa als residus domèstics, un missatge clar i amb un inequívoc contingut cultural, un missatge que ens indica constantment el que s'ha de fer per sortir de l'atzucac residual en què estem.

Un cop es fa la separació de la matèria orgànica, el residu municipal ecològicament més valuós, s'ha de començar a derivar responsabilitats, des de la gestió pública, cap a fabricants i distribuïdors de cadascun dels productes que acaben esdevenint residus municipals inorgànics per tal que en redueixin la quantitat. o bé se'n facin càrrec de la seva recollida i recuperació, doncs és del tot necessari canviar el model de gestió dels envasos i la normativa vigent apostant a Catalunya per una normativa que prioritzi la prevenció i impulsi com a sistema obligatori els sistemes de dipòsit i retorn dels envasos, entre d'altres aspectes.